

Laimius Stražnickas

Žieduoti paukščiai turi savo pasus

Išskleisti didžiuliai tinklai – gaudyklės Ventės rage – ne brakonierių^ž sumanymas. Jau apie devyniasdešimt metų šioje vietoje gaudomi ir žieduojami paukščiai.

Paukščių žiedavimas iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti patraukli ir įdomi pramoga: sugauni paukštį ir ant jo kojos užmauni lengvą žiedelį. Tačiau visa tai yra daug rimčiau.

Paukščiai žieduojami tam, kad būtų galima nustatyti jų migracijos^ž kelius ir trukmę, žiemojimo ir perėjimo vietas... Ant paukščio kojos užmautas žiedelis su jame įrašyta registracijos^ž vieta ir numeriu yra tarsi paukščio pasas. Vėliau, kur nors tą paukštį pagavus, radus žuvusį ar kitaip perskaičius jo žiedo numerį, galima nustatyti, kur, kokio amžiaus ir kokiomis aplinkybėmis jis buvo žieduotas, koku greičiu ir kokią atstumą nukeliavo, kas jam nutiko. Toks paukščių tyrimo metodas padeda įminti ir kitokias mokslui svarbias mįsles.

Žieduotas paukštis

Paukščių žiedai

Pirmasis šį paukščių tyrimo metodą išbandė parapijos mokyklos mokytojas danas Hansas Kristianas Kornelijus Mortensenas 1899 metais. Jis žiedais, ant kurių buvo įspaustas eilės numeris ir adresas, papuošė daugiau kaip 160 varnėnų.

Žiedavimas Lietuvoje, Ventės rage, neįsivaizduojamas be išskleistų didelių gaudyklių. Ventės ragas – ideali vieta paukščiams gaudyti ir žieduoti. Rytine Baltijos jūros pakrante driekiasi vienas didžiausių

pasaulyje paukščių migracijos kelių. Rugsėjo ir spalio mėnesiais būna dienų, kai Lietuvos pajūriu ties Palanga per dieną praskrenda daugiau kaip 3 milijonai paukščių.

- ž** *brakonierius* – medžioklės ir žvejybos taisyklių, įstatymų pažeidėjas
- migracija* – šiame tekste: paukščių kilnojimasis, keliavimas
- registracija* – stebimų reiškinių, dalykų užrašinėjimas

PASTABA: juodai paryškinti tvirčiau tariami (kirčiuojami) skiemenys.

1. Kaip Ventės rage gaudomi paukščiai, norint juos sužieduoti?

---

2. Kiek maždaug metų žieduojami paukščiai Ventės rage?

- A. Apie 3 milijonus metų.
- B. Apie 90 metų.
- C. Apie 160 metų.
- D. Apie 1899 metus.

3. Kodėl žieduojami paukščiai? Pažymėk visus teisingus atsakymus.

Kad būtų galima nustatyti paukščių migracijos kelius ir trukmę.	☐
Tai yra patraukli ir įdomi pramoga.	☐
Norint išsiaiškinti paukščių žiemojimo vietas.	☐
Tai brakonierių sumanymas.	☐
Norint išsiaiškinti paukščių perėjimo vietas.	☐

4. Kas pirmasis išbandė paukščių žiedavimą?

---

5. Kurie paukščiai pasaulyje buvo sužieduoti pirmieji?

---

6. Ar galima teigti, kad žieduoti paukščiai turi savo pasus?

- Taip   Ne

Paaiškink, kodėl taip manai.

PERSKAITYK TEKSTĄ

7. Kokią informaciją mokslininkams gali suteikti paukščio žiedo numeris? Pažymėk visus teisingus atsakymus.

Kokio amžiaus ir kokiomis aplinkybėmis paukštis buvo žieduotas.	
Kaip paukštis gyveno iki žiedavimo.	
Paukščio migracijos kelią ir trukmę.	
Paukščio žiemojimo ir perėjimo vietas.	
Apie gaudyklę, kurioje buvo pagautas.	
Kokiu greičiu ir kokį atstumą nukeliavo paukštis.	
Kelintas tą dieną paukštis buvo pagautas.	

8. Kodėl Ventės ragas ideali paukščių gaudymo ir žiedavimo vieta?

- A. Ten driekiasi paukščių migracijos kelias.
- B. Ten vykdoma patraukli ir įdomi pramoga.
- C. Ten brakonieriai stato gaudykles.
- D. Ten yra paukščių žiemojimo ir perėjimo vieta.

9. Pabrauk sakinį, iš kurio gali suprasti, kad paukščių migracijos keliu praskrenda labai daug paukščių.

10. Koks šis tekstas? Pažymėk .

- Grožinis   Negrožinis

Paiškinink, kodėl taip manai.

11. Patyrinėk nuotrauką. Kaip manai, kodėl žiedai, skirti paukščiams žieduoti, yra skirtingų dydžių?

Kristinė Niostlinger

Šuo būdamas ligoninėje susipažįsta su katinu ir prižada katinui pasirūpinti jo trisdešimčia kačiukų, kol šis gulės ligoninėje. Juos rasti buvo nelengva.

(pavadinimas)

– Tik nesikarščiuok, tik neprarask savitvardos, – bandė įteigti sau šuo. – Juk senas, gyvenimo regėjęs šuo taip greitai nepames galvos!

Jis vėl užsimerkė, tris kartus giliai įkvėpė ir iškvėpė ir pravėrė akis. Stogas nebesisuko. Tik truputį siūbavo, ir šuo pamatė esąs jau visai netoli kačių buveinės. Nuo gretimo stogo jį teskyrė vos du metrai.

– Dabar arba niekad, – griežtai tarė sau šuo, iškėlė uodegą stačiai į viršų ir galingu šuoliu stryktelėjo ant gretimo stogo.

Po jo letenomis subraškėjo, subildėjo čerpių^ž nuolaužos, sutraškėjo gegnių^ž santvara, ir šuo pro didelę skylę įdribo į palėpę.

Paskendęs sukilusiose dulkėse, iš pradžių nieko negalėjo įžiūrėti. Bet po truputį dulkių debesys prasisklaidė, ir jis pamatė nutūpęs tiesiai ant senos sofos. Pamatė ir savo įvaikius. Jie buvo susispietę į krūvą palėpės kampe. Į drebančią kačių krūvelę.

– Baikite drebėti, kačiukai, – tarė šuo, – aš jums tikrai nepadarysiu nieko blogo. Mane siunčia jūsų tėtukas. Kodėl jis pats negali ateiti, paiškinsiu vėliau. Pirmiausia mums reikia iš čia išsikrapštyti. <...>

Šuo tiesiog neišmanė, kas daryti. Ir buvo visiškai nusiminęs. Į tokią beviltišką padėtį jis niekad nebuvo patekęs. Ir lyg to dar būtų buvę maža, drebanti kačių krūvelė pradėjo kniaukti ir virkauti. <...>

Juodoji katytė stryktelėjo prie vieno kamino ir padėjo letenėlę ant jo durelių.

– Per čia galima nusileisti žemyn. Tik laiptų, deja, nėra.

– Tu tikrai protingas vaikas, – sušuko šuo.

Jis pakilo nuo sofos ir priėjo prie kamino. Durelės buvo labai mažos. Šuo net galvos negalėjo į kaminą įkišti.

– Čia padės tik grubi jėga, – sumurmėjo, išplėšė kamino dureles iš vyrių^ž ir tol spardė užpakaline koja kamino mūrą aplink durelių plyšį, kol plytos pasidavė ir viena po kitos nubildėjo kaminu žemyn, palikdamos žiojėti tokią didelę skylę, pro kurią galėjo pralįsti ir šuo.

Tada šuo paėmė seną skalbinių virvę, besimėtančią šalia kamino. Vienu virvės galu kaip diržu apjuosė kaminą ir sumezgė tvirtą mazgą. Kitą galą nuleido į kaminą. Dabar juodoje, aprūkusioje šachtoje^ž kadaravo mažų mažiausiai šeši metrai skalbinių virvės.

– Klausykite, vaikučiai, – pabaigęs šitą darbą tarė šuo, – dabar aš lipu žemyn, o kai būsiu apačioje, pašauksiu, ir jūs nusileisite man iš paskos. <...>

Šuo įlindo į kaminą. Aplinkui buvo juoda nors į akį durk. Ir gana ankšta. Šuo sliuogė skalbinių virve žemyn. Nasrai ir nosis prilindo suodžių. Šuo kosėjo ir čiaudėjo. Galų gale pajuto po kojomis žemę. <...>

Mielai būtų truputį pailsėjęs ir atgavęs kvapą, bet tuojau pašoko ant kojų, nusvirduliavo prie kamino ir užbaubė aukštyn:

– Galite leistis, vaikai, bet gražiai, tvarkingai, vienas po kito. Tik nesistumdykit! Nepraėjo nė minutė, ir trisdešimt juodų kaip anglis kačiukų apspito šunį.

- Ž čerpė** – molio plytelė stogui dengti
gegnė – stora kartis (ar tašas) stogo dangai laikyti
vyris – prietaisas durims ar langams varstyti
šachta – šiame tekste: kamino vidinė dalis

ATSAKYK Į KLAUSIMUS IR ATLIK UŽDUOTIS (remkis tekstu)

1. Kur buvo šuo pasakojimo pradžioje?

---

2. Kam ruošėsi šuo?

- A. Šuoliui ant kito stogo.   C. Šuoliui ant senos sofos.
 B. Sulaužyti stogo čerpes.   D. Sulaužyti stogą.

3. Kaip šuo save drąsino? Pažymėk visus teisingus atsakymus.

Sakė sau nesikarščiuoti.	☐
Trypė kojomis.	☐
Prašė savęs neprarasti savitvardos.	☐
Strikinėjo vietoje.	☐
Drąsino save posakiu.	☐
Užsimerkė, tris kartus giliai įkvėpė ir iškvėpė.	☐

Kokias tris šuns savybes atskleidė ši situacija? Nuspalvink.

drąsumas

ryžtingumas

reiklumas sau

nuoširdumas

sąžiningumas

4. Kaip šuo atsirado ant sofos? Sunumeruok jo veiksmus iš eilės.

	Iškėlė uodegą stačiai į viršų.
	Šuo pro didelę skylę įdribo į palėpę.
	Paskendo sukilusiose dulkėse ir nieko negalėjo įžiūrėti.
	Galingu šuoliu stryktelėjo ant gretimo stogo.
	Prasisklaidžius dulkėms, pamatė nutūpęs tiesiai ant senos sofos.
1.	Šuo stovėjo ant namo stogo.

5. Ką veikė kačiukai, kai šuo juos pamatė?

- A. Kniaukė.   C. Drebėjo.
 B. Virkavo.   D. Murkė.

Kaip manai, kodėl jie taip elgėsi?

PERSKAITYK TEKSTĄ

6. Kaip pasijautė šuo, pamatęs kačiukus?

nusiminė

pasipiktino

neišmanė, ką daryti

nustebo

Paaiškink, kodėl jis taip pasijautė.

7. Kodėl juodos katytės pasiūlytas nusileidimo iš palėpės kelias buvo nepatogus? Pažymėk visus teisingus atsakymus.

Šuo galvos į kaminą negalėjo įkišti.

Nebuvo laiptų.

Į kaminą nelindo šuns galva.

Negalima buvo atidaryti kamino durelių.

Kamino durelės buvo labai mažos.

8. Rask tekste ir parašyk, kokiais žodžiais autorė pasako, kad kamine buvo labai tamsu.

9. Ar visų kačiukų kailis buvo juodos spalvos?

 Taip Ne

Paaiškink, kodėl.

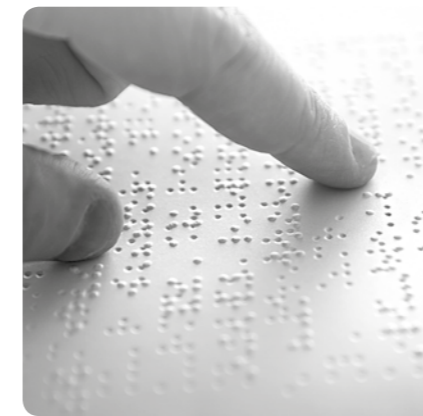
10. Sugalvok skaitytam tekstui pavadinimą, kuris atitiktų temą, ir užrašyk tam skirtoje vietoje prieš tekstą.

Rega

Žmogaus akį sudaro akies obuolys, regos nervas, akies obuolio raumenys, junginė ir ašarų aparatas, vokas, blakstienos, antakiai. Žmogaus akis sveria tik 8 gramus ir per sekundę pastebi apie 50 daiktų ar judesių. Akį sudaro 107 milijonai šviesai atsparių ląstelių^ž.

Ne visų žmonių regėjimas geras. Vieni gerai mato iš arti, bet blogiau į toli, ir tai vadinama **trumparegyste**. O kurie gerai mato į toli, bet blogai iš arti, kenčia nuo **toliaregystės**. Yra žmonių, kurie visai nemato. Jie arba jau gimsta **akli**, arba apanka po ligos ar nelaimingo atsitikimo.

Brailio raštas – tai iškilus kontūro arba iškilų taškų abėcėlė akliesiems. Ją sukūrė Luisas Brailis, kai jam buvo šešiolika metų (vaikystėje, būdamas trejų, jis apako).

Kiekvienas rašmuo sudarytas iš šešių taškų: dviejų horizontaliai ir trijų vertikalčiai. Raidės sudarytos iš 1–6 iškilų taškų derinių. Įvairūs iškilų taškų deriniai sudaro 63 ženklus, jais užrašomos lotynų abėcėlės raidės, skyrybos ženklai, skaitmenys.

Aklieji skaito čiuopdami pirštais iškilus taškus, rašo įspausdami taškų derinius specialiu rašikliu ar aklųjų rašomąja mašinėle specialiaame popieriuje.

Daltonizmas – paveldima regos yda, kai žmogus neskiria raudonos, žalios, violetinės spalvos. Tokie žmonės negali dirbti darbų, kuriuose svarbios yra spalvos, pavyzdžiui, lėktuvo pilotu, vairuotoju, dažytoju, gydytoju.

Įdomu! Pirmieji tamsūs akiniai buvo sukurti 12 a. Kinijoje. Bet jie buvo skirti saugoti akims ne nuo saulės, o nuo aplinkinių žvilgsnių. Teismo teisėjas būdavo su tamsiais akiniais, kad neišduotų savo emocijų.

^ž **ląstelė** – smulkiausia organizmo dalelė